

BEYOND THE LABEL

BEYOND THE LABEL IS ONTWERPEN OM:

1. Hulpverleners in de ggz te helpen hun zorg nog toegankelijker te maken voor mensen met een psychische aandoening door stigmatisering en de barrières die dit opwerpt inzichtelijk te maken.
2. Hulpverleners in de ggz van concrete materialen te voorzien die ze binnen hun organisaties kunnen inzetten om bewustzijn van stigmatisering van psychische aandoeningen te vergroten.

In *Beyond the Label* wordt niet inhoudelijk ingegaan op diagnoseproblematiek. Deze methodiek stelt de stigmatisering van psychische aandoeningen centraal en bevat activiteiten gericht op:

- Bewustwording van de invloed van (de eigen) opvattingen en houdingen ten opzichte van mensen met een psychische aandoening.
- Het presenteren van oplossingsgerichte benaderingen.
- Ondersteuning van hulpverleners bij hun inspanningen om stigmatisering, vooroordelen en discriminatie te bestrijden.

Gedurende het leerproces zullen deelnemers steeds beter in staat zijn om de effecten van stigmatisering te begrijpen.

BEOOGDE DOELGROEP

Hulpverleners in de ggz spelen een cruciale rol in het bespreekbaar maken en doorbreken van stigmatisering. *Beyond the Label* biedt een interactief kader om te discussiëren, te leren, te begrijpen en te reflecteren op de impact van stigmatisering op mensen die leven met een psychische aandoening.

Beyond the Label is een gemakkelijk te gebruiken format die je kunt inzetten binnen je team op elke afdeling (van hulpverlener tot beleidsmedewerker).

ACHTERGROND: BEYOND THE LABEL IN NEDERLAND

Beyond the Label is een evidence based methodiek, ontworpen in Canada, op basis van verzamelde kennis en ervaringen van mensen die leven met een dubbele diagnose, hun familie en de behandelaren die nauw met hen samenwerken.

Samen Sterk zonder Stigma heeft ervoor gekozen niet zelf het wiel uit te vinden maar voort te bouwen op goede kennis en ervaring die elders reeds is verworven. In 2016 haalde SSZS de methodiek *Beyond the Label* in goed overleg met de makers naar Nederland. Daarbij is op twee manieren gewerkt aan de vertaling ervan: ten eerste is de Engelse taal omgezet naar het Nederlands. Ten tweede is gezocht naar een zo goed mogelijke omzetting naar de Nederlandse context, onder meer via twee testmiddagen met een klankbordgroep en op basis van het in 2016 verschenen *Handboek Destigmatisering bij psychische aandoeningen* (J. van Weeghel c.s., uitgeverij Coutinho).

**BEYOND
THE
LABEL**

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de Canadese versie zijn: het niet specifiek werken met het begrip dubbele diagnose maar met psychische aandoening als overkoepelend begrip; aanpassing van voorbeelden of casuïstiek; toevoeging van 3 nieuwe oefeningen met accent op houding, gedrag en vaardigheden van hulpverleners. Hiermee beschikken ook Nederlandse organisaties over evidence based materiaal om aan de slag te gaan met destigmatisering.

ACHTERGROND: STIGMA EN DESTIGMATISERING

“Stigma” is een merkteken of label dat wordt gebruikt om bepaalde personen te onderscheiden van anderen en negatieve, onwenselijke eigenschappen aan hen toeschrijft. Dit uit zich in vooroordelen, wantrouwen, stereotypering, angst, verlegenheid, boosheid en/of uitsluitend gedrag. Stigma is een spiraal; het is het gevolg van en leidt tot vooroordelen en discriminerend gedrag.

WIE WORDT ER DOOR EEN STIGMA GERAAKT?

Stigma is een krachtig negatief sociaal label dat de manier waarop mensen zichzelf zien en door anderen worden gezien, ingrijpend beïnvloedt. Een stigma heeft niet alleen invloed op de persoon die het label draagt, maar ook op de mensen die van diegene houden, voor hem of haar zorgen en de partner of kinderen die van deze persoon afhankelijk kunnen zijn. De Amerikaanse socioloog Erving Goffman (1963) omschreef dit verschijnsel als “stigma door associatie”.

VERKLARINGEN VOOR STIGMATISERING

Er zijn verschillende verklaringen voor het feit dat mensen met psychische aandoeningen worden gestigmatiseerd:

- **Angst**, die in dit geval voortkomt uit de misvatting dat mensen met een psychische aandoening gevaarlijker zijn dan andere groepen. Een andere oorzaak die bijdraagt aan angst voor en afkeer van mensen met een psychische aandoening, is het feit dat de aard en gevolgen van psychische aandoeningen vaak niet goed begrepen worden, zelfs niet in kringen die zich hierin gespecialiseerd hebben.
- **Verstoring van de sociale interactie**, als gevolg van het feit dat sommige symptomen van een psychische aandoening iemands sociale vaardigheden, waardigheid of uiterlijk dusdanig beïnvloeden, dat anderen “het lastig vinden zich met diegene verwant te voelen” of iemand als “onbetrouwbaar” beschouwen.
- **Attributie van verantwoordelijkheid**, een verwijtende houding, ervan uitgaan dat het iemand, die gelijktijdig met psychische aandoening(en) kampt, ontbreekt aan discipline, wilskracht en verlangen om beter te worden.
- **Uitgaan van een slechte prognose**, de hardnekkige mythe dat de meeste psychische aandoeningen niet te behandelen zijn en dat de vooruitzichten hopeloos zijn.

**BEYOND
THE
LABEL**

WIE MAAKT ZICH SCHULDIG AAN STIGMATISERING?

We maken ons allemaal bewust of onbewust schuldig aan een vorm van stigmatisering, ook de hulpverlener. Er zijn verschillende redenen waardoor hulpverleners in de ggz negatieve attitudes ten opzichte van cliënten kunnen ontwikkelen. Sommige daarvan zijn gebaseerd op misvattingen, maar anderen kunnen voortkomen uit gevoelens van onmacht, frustratie of teleurstelling die ervaren worden door professionals die cliënten behandelen.

WAT DOET STIGMA?

Stigmatisering is niet alleen een probleem omdat mensen een stigma als kwetsend ervaren. Stigmatisering kan iemand belemmeren om als een volwaardig lid van de maatschappij te functioneren, leiden tot psychische problemen en/of deze versterken, maken dat iemand zich terugtrekt en relaties op afstand houdt en iemand ervan weerhouden om hulp te zoeken. Voor mensen met een psychische aandoening kan een stigma drempels opwerpen bij het behouden van een baan of een huis, het in aanmerking komen voor bepaalde zorg en het aangaan van sociale relaties.

Uit onderzoek blijkt dat veel cliënten het stigma erger vinden dan hun aandoening zelf (Hayward & Bright; Thonicroft et al., 2009). Ze geven aan dat het label hun identiteit, relaties, carrière en opleidingskeuze en sociale status negatief beïnvloedt (Leavey, 2003; Plooy & Van Weeghel, 2009; Lasalvia et al., 2013). Uit angst voor reacties van anderen zullen de meesten daarom (selectief) hun aandoening of behandeling verbergen.

Mensen die stigmatisering ervaren hebben het vaak over gevoelens van schaamte, angst, frustratie, depressie, onmacht, beklemming en gekwetstheid. In sommige gevallen betrekken mensen de negatieve stereotypes die aan hun problemen kleven, dusdanig op zichzelf dat het leidt tot een vorm van zelfstigmatisering. Het is dan ook niet verrassend dat in veel andere onderzoeken een verband wordt aangetoond tussen stigmatisering en depressie. In een Brits onderzoek (Pompili et al., 2003) wordt stigmatisering zelfs in verband gebracht met een groter risico op zelfdoding.

**BEYOND
THE
LABEL**

MEER WETEN?

Alle materialen van Beyond the Label zijn te vinden in de Toolkit destigmatisering op de website van Phrenos: www.phrenos.nl/toolkit-destigmatisering.

Bij het ontwikkelen van dit materiaal is geprobeerd om woorden zorgvuldig te kiezen, zodat een cliënten niet worden gereduceerd tot een enkele eigenschap, maar de uniciteit van elk individu waarborgen. Toch is het soms onvermijdelijk om mensen te benoemen als onderdeel van groepen met soortgelijke profielen. Het is van belang dat de aandacht van begeleiders en deelnemers altijd uitgaat naar de persoon achter het label.

COLOFON

Eerste druk, april 2017

Tweede versie, januari 2019

In 2021 is Samen Sterk zonder Stigma opgehouden te bestaan.

Vanaf 2025 beheert Kenniscentrum Phrenos een aantal tools die zijn ontwikkeld door Samen Sterk zonder Stigma. Deze tools zijn te vinden op de website: www.phrenos.nl/toolkit-destigmatisering.

Kenniscentrum Phrenos
Da Costakade 45
3521 VS Utrecht
info@kcphrenos.nl

Oorspronkelijke methodiek

Beyond the label

Ontwikkeld door

Don Crocock en Pat Russel

Vertaling

Elma Favier

Bewerking

Grethe van Geffen